

A CSEHSZLOVÁK KOMMUNISTA PÁRT ÉS AZ AGRÁRKÉRDÉS KÖZÉP-SZLOVÁKIÁBAN A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÜTT

DOC. PHDR. PAVEL MARTULIAK, CSC.

A nemzetközi munkás- és pártmozgalom tapasztalatai már többször igazolták, hogy az agrárkérdés marxista—leninista megoldása jelentősen hozzájárult a szocialista forradalom győzelmének eléréséhez. Az agrárkérdés helyes megoldása viszont szorosan összefügg a munkásosztály, valamint a kis- és középparasztság szövetségének létrejöttével. A munkás-paraszt szövetség kialakulásának előfeltétele a kapitalista társadalomban az, hogy a proletariátus segíti a parasztságot a burzsoázia és a földbirtokosok elleni harcában. Mint ismeretes, a parasztság fő célja a föld megszerzése, amihez a földosztás révén juthat. Ezért az agrárkérdés, elsősorban a következetes földreform, a forradalmi munkáspárt programjának legfontosabb feladatai közé tartozik.

Az elnyomott nemzetek felszabadulási mozgalmá — amit a Nagy Októberi Szocialista Forradalom felfokozott —, új államok létrejöttét segítette elő az Osztrák—Magyar Monarchia romjain. Az új államok közé tartozott Csehszlovákia is. A Csehszlovák Köztársaság keleti területe Szlovákia, az ország iparilag kevésbé fejlett részét alkotta. A lakosság túlnyomó része a mezőgazdaságban dolgozott. Ezt bizonyítja 1921. évi adatokból összeállított táblázat:

1. sz. táblázat

A foglalkoztatottak megoszlása	Szlovákia		Csehország	
	abszolút érték	%	abszolút érték	%
Ipari munkás és iparos	446 000	14,9	3 343 000	33,4
Építőipar	67 000	2,2	557 000	5,6
Földművelés, erdő- gazd., halászat	1 812 000	60,4	3 131 000	31,3
Közlekedés és posta	105 000	3,5	533 000	5,3
Kereskedelem és pénzügy	108 000	3,6	566 000	5,7
Szolgáltatás	105 000	3,6	504 000	5,0
Magán szolgáltatás	94 000	3,1	308 000	3,1
Munkanélküliek nem feltüntetett	63 000	2,1	89 000	0,9
Összesen	3 001 000	100,0	10 000 000	100,0

Amint a táblázat mutatja, Szlovákia lakosságának több mint 60%-a a mezőgazdaságban dolgozott, ugyanakkor Csehországban a lakosság 31%-a tartozott ebbe az ágazatba. Szlovákiában nagyobb volt a különbség abban is, hogy itt több volt a nagybirtok és így nagyobb volt a nincstelének száma, mint az ország más részeiben. Ez különösen Kelet-Szlovákiában mutatkozott meg. A következő táblázat az 1918. évi helyzetet mutatja Szlovákiában.

2. sz. táblázat¹

Földtulajdonosok száma	Földtulajd. 10 holdig	Földtulajd. 10—100 holdig	Földtulajd. 100 holdon felül
297 948	206 806	88 535	2607
100%	69,4%	29,7%	0,9%

Konkrétabb áttekintést mutat a szlovákiai és a kárpátaljai megyék földtulajdonosairól a 3. sz. táblázat, amit az 1895. évi magyar statisztikai adatok alapján állítottak össze:

3. sz. táblázat

Birtoknagyság kat. hold	Mezőgazdasági		Termőföld	
	abszolút érték	egység %	kat. hold	területe %
0— 5	281 733	51,88	522 943	5,82
5— 10	115 912	21,35	835 681	9,43
10— 20	91 147	16,78	1 269 479	14,33
20— 50	42 134	7,76	1 217 070	13,74
50— 100	6 725	1,24	450 716	5,10
100— 200	1 984	0,36	276 172	3,11
200— 500	1 653	0,30	532 934	3,11
500—1000	871	0,16	615 996	6,95
1000 felett	935	0,17	3 151 881	35,60
Összesen:	534 134	100,00	8 872 872	100,00

A fentiek szerint a kisgazdák a szlovák parasztság kétharmadát tették ki, míg a földbirtokosok és nagygazdák a lakosság 1 százalékát sem jelentették. Ennek ellenére a termőföld 50%-a az ő tulajdonukban volt. A latifundiumok (1000 holdon felül) a termőföld 36%-át foglalták el.

Azt a tényt is figyelembe kell venni, hogy Szlovákia termőföldjének tetemes része domb- és hegyvidéken terül el. Ezek alapján a parasztság 80—90%-a az új államtól azt várta, hogy földhöz jut.²

A Csehszlovák Köztársaság kikiáltását követő hetekben megalakult a Szlovák Szociáldemokrata Párt. Első kongresszusát 1918. december 25-én tartotta Liptovsky Mikuláson (Liptószentmiklós). A tanácskozás programjából kitűnik, hogy a párt jobboldali irányt követő vezetői nem tartották elég fontosnak az agrár- és parasztkérdést. Nem volt céljuk a munkás-paraszt szövetség megkötése, mert nem mérlegelték a szocialista forradalom szükségességét. Hasonló álláspontja volt a párt prágai jobboldali vezetőségének is. Ez különösen a Csehszlovák Szociáldemokrata Munkáspárt XII. kongresszusán mutatkozott meg 1918.

december 27—30-án. A kongresszus állást foglalt a nagybirtok köztulajdonba vétele mellett, nagygazdaságok kialakítását tervezték, „szocialista” jelzővel illeték ezeket a gazdaságokat.³ Ez az álláspont veszélyes szakadékhoz vezetett a parasztság és a munkásosztály között. Ez természetesen megfelelt a polgári osztály érdekeinek, mely az áruló jobboldali szociáldemokrata vezetőség segítségével akarta megfékezni a szocialista forradalom kirobbanásának lehetőségét. A burzsoázia mindenképpen meg akarta akadályozni a munkás-paraszt szövetség kialakulását. Ezért ígérte meg a nagybirtokok felosztását. A földbirtokok egy részét a nagygazdáknak akarták átengedni, de a földbirtokosok tulajdonában is hagytak volna földet. Ez a szlovák vidék burzsoáziájának megerősítéséhez vezetett.

Ezeknek a céloknak az elérését szolgálta volna az a földreform, amit 1918—20-ban fogadott el a parlament. Gyakorlatilag a burzsoázia és a földbirtokosok kompromisszuma volt ez a reform; a parasztság rovására. A nagybirtokokból leszabott földet — amiért az állam magas kártérítést fizetett — az Állami Földhivatal magas áron árusította. Így sikerült megállítani a forradalmi mozgalmat egy időre a szlovák vidéken. Csak lassan jutott a parasztság arra a meggyőződésre, hogy a burzsoázia nem tudja, de nem is akarja fődhoz juttatni a szegény parasztot.

Az agrár-burzsoázia fontos politikai támasza volt Közép-Szlovákiában is a Kisgazdapárt. Ez a párt arra törekedett, hogy megakadályozza a munkás-paraszt szövetség megalakulását és megbontsa az ipari és mezőgazdasági munkások mozgalmának egységét. A párt kisgazdákat, szegény parasztokat és földmunkásokat toborzott tagjai körébe. Számukra alakultak Közép-Szlovákiában az ún. parasztegyletek. Már a húszas évek közepén meggyőződött a kisgazdapárti vezetők kétszínűségéről a kisparasztság és nagy számban kiléptek a pártból.

A Kisgazdapárton kívül a Hlinka néppárt igyekezett befolyásolni a parasztság gondolkozását. Ennek a pártnak erős befolyása volt Közép-Szlovákiában is. Ez a párt népámító politikájával azt akarta elérni, hogy felhasználhassa a nép elégedetlenségét a földreform és a cseh burzsoázia gyarmatizáló politikájának érdekében. Mint klerikális párt, elsősorban az egyházi birtokok helyzetét védte.

Bár a néppárt és más burzsoá párt is szavakkal és újságcikkekkel léptek fel a parasztek érdekében, valójában soha sem tettek semmit, ami megkönnyítette volna a parasztság helyzetét a kapitalista nagybirtokosokkal szemben. Ezt a feladatot csak a forradalmi marxista—leninista munkáspárt tudta megoldani.

A kül- és belpolitikai események hatására az 1919. év folyamán megalakult Közép-Szlovákiában is a szociáldemokrata mozgalom balszárnya, melyet az Országos Szakszervezeti Tanács képviselt és székhelye Ruzomberokon (Rózsahegy) volt. 1919 októberétől szemben állt a dr. Iván Dérer által vezetett bratislavai szociáldemokrata párt területi bizottságával. A balszárny kialakításában nagy szerepe volt a haladó lapoknak: Banská Bystrica-i (besztercebányai) Népszava, Vasmunkás, Ruzomberok-i „Szegények igazsága” tartozott a legjelentősebb baloldali irányítású újságok közé.

A szociáldemokrata párt kettéválása 1920 nyarán történt. A Komintern II. kongresszusának hatása hozzájárult ehhez. A kongresszus 1920. július 19-től augusztus 7-ig tartó tanácskozásán részletesen foglalkozott a munkásosztály szövetségeseinek kérdésével is. A kommunista pártokat felszólította a munkás-paraszt szövetség megerősítésére. A nemzetközi munkásmozgalomban igen nagy fordulatot jelentett V. I. Leninnek az agrárkérdéssel kapcsolatos tézisei.⁴ A marxista balszárny már az 1919. szeptember 19-én tartott martini (Turócszentmár-

ton) kongresszusán átvette a párt vezetését Szlovákiában. Annak ellenére, hogy ez a kongresszus több tekintetben pozitív volt, mégsem tudta gyakorlatilag helyesen realizálni az agrárkérdés megoldását. Ennek egyik következménye a parasztság közömbös magatartása lett, az általános sztrájk idején 1920 decemberében. Keserű történelmi valóság, hogy a munkásság vereségét a csehszlovák dolgozók minden rétege saját bőrén érezte. E vereség tanulságát már 1921. január 16-án a marxista balszárny első kongresszusán megállapították. Ennek a lu-bochnai (Fenyőháza) kongresszusnak a fő célja a kommunista párt megszervezése és a III. Internacionáléba való belépés volt. A kongresszus minden pozitív vonása mellett sem volt képes helyesen állást foglalni az agrárkérdés mellett. Ezért nem is tudta megnyerni a csehszlovák parasztságot a csehszlovák burzsoázia elleni harchoz. Ez a nagy feladat a születendő kommunista pártra várt.

A Csehszlovák Kommunista Párt már megalakulásakor (Prága, 1921. május 14–16.) fontos célul tűzte ki, hogy a munkásság és dolgozó parasztság közösen vegye át a hatalmat. Azonban a sok probléma, ami megoldásra várt, nem engedte rögtön napirendre tűzni a munkás-paraszt szövetség taktikai és stratégiai kérdéseit. Ennek ellenére a kommunista párt volt az egyetlen párt, amelyik segítette a parasztságot gondjai enyhítésében. Sok párttag áldozatkészségét bizonyítja, hogy a szegény parasztok legégetőbb problémáira összpontosították figyelmüket. Gyűléseken, megyei konferenciákon, hírlapokban, közgyűléseken elsősorban a burzsoá jellegű földreformot bírálták.⁵

Így például a CSKP szlovákiai lapja, a Szegények igaza 1922. szeptember 11-i számában bírálja a földosztó hivatal Árva megyei tevékenységét. A cikk ezzel a forradalmi felhívással végződik: „Ellenállásra hívjuk fel az árvai szegényeket! Árva ezeréves kizsákmányolótól kárpótlás nélkül kell elvenni a földet! ... A kommunista párt minden erejével segíti az árvai szegényeket.”⁶

Másik kommunista újság, a Banská Bistrica-i Népszava is bírálta a földreformot. Figyelmeztetett a visszaélésekre és a csalásokra, melyeket az állam és a földhivatal vitt véghez vagy engedélyezett. Pellengérré állította a földbirtokok magas árú szabad árusítását.⁷

1923-ban a földreform bírálata emelkedő tendenciát mutat. Így például 1923 februárjában a Cadca járási Rudina faluban a CSKP népgyűlésén Stefan Místrík (Ruzomberokról) rámutatott arra a tényre, hogy a nagy gazdaságokat a kapitalisták között osztják fel, és a szegény paraszt nem tud földhöz jutni.⁸

A burzsoá jellegű földreform bírálásának hulláma erősen érvényesül az 1923-as május elsejei ünnepeken is egész Közép-Szlovákiában, például a gömőri városkákban és falvakban, a ruttkai tömeggyűlésen.⁹

Hasonló kritika hangzott el a párt közgyűlésein, pl. júliusban a kysudcei Brodnon s Horny Vadicon, szeptemberben Banská Stiavnícán (Selmecebányán), decemberben a martini járás községeiben Soblahovon és Laclaván.¹⁰

A kommunista szónokok ezeken a gyűléseken a burzsoá jellegű földreform bírálata mellett határozottan felszólaltak az első munkáshatalom, a Szovjetunió rágalmozása ellen, ami igen gyakori volt a polgári pártok sajtójában. Például V. Chlumecky 1923. szeptember 9-én ezt mondta több mint 200 résztvevő előtt egy Banská Stiavnica-i (selmecebányai) gyűlésen: „Ha Kramár (cseh polgári politikus) azt állítja, hogy Szovjet-Oroszország elveszi a paraszttól az utolsó tehenet is, hazudik. Az igazság az, hogy Oroszországban elkobozták a nagybirtokokat és felosztották kétholdanként a szegény parasztnak.”¹¹

A közép-szlovákiai kommunisták a földreform kritizálása mellett elejétől kezdve igyekeztek lehetőséget keresni a parasztkérdés megoldására. A pártnak ugyanis meggyőződése volt, hogy a győzelem előfeltétele a munkás-paraszt szövetség megerősítése. A párt további orientációjában — ami ezekben a kérdésekben történt —, jelentős szerepet játszott az 1923-ban Moszkvában alapított Nemzetközi Paraszt Tanács. A Tanács a Paraszt Internacionálé végrehajtó szerve volt. A csehszlovák parasztságot Otto Rydlo képviselte. Ennek a szervezetnek a kezdeményezésére keletkezett 1924 elején a CSKP központi bizottsága mellett O. Rydlo vezetésével az Agrármozgalom titkársága. Az új intézmény irányelvi és útmutatói jelentősen befolyásolták a párt vidéki szervezeteinek munkáját és hatáson elősegítették a munkás-paraszt szövetség kialakulását a lenini elvek alapján.¹²

A Komintern V. kongresszusa 1924 nyarán nagymértékben hozzájárult a lenini agrárprogram érvényre juttatásához a CSKP politikájában. Az V. kongresszus által kitűzött feladatokat a párt II. kongresszusa (Prága, 1924. október 31—november 4.) vitatta meg. Összhangban a Kominternnel, állást foglalt amellett, hogy a burzsoázia soha nem fogja a parasztság földigényét kielégíteni. Erre csak a proletariátus képes a parasztsággal egyetemben, ha közös erővel győzelemre viszi a szocialista forradalmat és átveszi a hatalmat, „kisajátítják a nagybirtokokat térítés nélkül és ingyen szétosztják a szegényparasztoknak.”¹³

Ez a koncepció a kongresszus mozgósító programja lett. Ebből kiindulva a párt kötelességévé tette: a munkásságot és a parasztságot összekötő szövetség kialakítását. A kongresszusi irányelvek szerint a kommunista párt addig fog küzdeni a dolgozó parasztok jólétéért, „míg a parasztság nem szabadul fel a kapitalizmus iga alá.”¹⁴

Ha a II. kongresszus nem is oldott meg minden problémát, de helyes irányt mutatott az agrár burzsoázia elleni harcban és a paraszti rétegek megnyerésében. A kongresszus záró határozatai főként az agrár- és parasztkérdéssel kapcsolatban visszhangra találtak a közép-szlovákiai parasztság körében. A kongresszus után nőtt a párt tevékenysége a dolgozó parasztság körében. Ezt bizonyítja közgyűlések és tüntetések egész sora, ahol a földreformot és az adópolitikát bírálták. Így például Husinán (Iosonci járás) J. Varga Iosonci pártmunkás figyelmeztette a jelenlevő parasztokat: „A választás előtt új földreformot fognak ígérgetni, utána pedig megnövelik az adókat.” Figyelmeztette a jelenlevőket, hogy ne elégedjenek meg a kis parcellákkal. Rámutatott, hogy Oroszországban mindenkinek van elég földje.¹⁵

Az agrár burzsoázia bírálata volt a fő téma a CSKP vágmenti közgyűlésein (Drietoma, 1924. 8. 24., Bytca, 10. 5.), 1924. május 1-én Martinban, 1924. július 13. Dolny Kubinban a kommunista szónok felhívást intézett a kisparasztokhoz, hogy „fogjanak össze a munkásokkal és a kisiparosokkal a kapitalisták elleni harcban.”¹⁶

A kommunisták tevékenysége révén 1924 második felében Közép-Szlovákiában egységes mozgalom alakult ki a kiskgazdák és nincstelen parasztok jogaiért. A mozgalom megindulásához a nyugat-csehországi Lounyban tartott (1924. 9. 6.)¹⁷ konferencia adta meg az indító jelet. A szlovák kiskgazdákat a kommunista Marek Culen képviselte. A jelenlevő küldöttek egyetértésüket nyilvánították ki a Nemzetközi Paraszt Tanáccsal.

Ez a konferencia alapozta meg a mezőgazdaságban foglalkoztatott lakosság egységes mozgalmát, marxista—leninista alapon. Már egy héttel később, szeptem-

ber 14-én sikerült a kommunistáknak hasonló konferenciát szervezni Közép-Szlovákiában, Lucenecen (Losoncon).¹⁸ Az összejövetel küldöttei egyhangúlag megszavazták a Nemzetközi Paraszt Tanáccsal való együttműködést. Az elfogadott határozat keményen bírálta az ipari és agrár burzsoáziát, és forradalmi felhívással fordult a vidéki lakosság kizsákmányolt rétegeihez. Ez a losonci konferencia volt az első lépés a CSKP tevékenységének új szakaszában, a II. pártkongresszus programjának megvalósításában, nemcsak Közép-Szlovákiában, hanem egész Szlovákiában. Ezt követte a közép-szlovákiai kisparasztok több helységben megtartott konferenciája. 1924. dec. 7-én, a kommunisták kezdeményezésére, Zilinán (Zsolna) négy északi járás parasztságának 98 küldötte találkozott. A turóci kisparasztok küldöttei 1924. dec. 8-án tanácskoztak Diviakyban. Ezen a napon Zvolenben (Zólyom) is hasonló tanácskozás volt, melyen 66 küldött vett részt. 1925 januárjában kisparashti tanácskozások voltak Liptovská Porubkán, Cadcán és Kysucké Nové Meston.¹⁹ A tanácskozás résztvevői megtárgyalták az adóügyeket, a nem kielégítő földreformot és egyhangúlag megszavazták a moszkvai Földműves Internacionáléhoz való csatlakozásukat.

Külön figyelmet érdemel a CSKP tevékenysége és kezdeményezése a Kisgazda Szövetség megalakításában. Ebbe az egyesületbe a párt nemcsak a kisgazdákat igyekezett megnyerni, hanem a középparasztok egy részét is, valamint a föld nélküli parasztokat, a földmunkásokat, nemzetiség, vallás és politikai nézetre való tekintet nélkül. Ennek a szövetségnek a központja Nyugat-Szlovákiában volt, de tevékenysége Közép-Szlovákiára is kiterjedt. Ennek az egységfrontnak nagy segítséget nyújtott volna az a Paraszt kongresszus, melyet a CSKP és a Kisgazda Szövetség hívott össze Zilinára 1925. V. 3-ra. A kongresszus sajnos nem valósult meg, mert a járás nem adta meg az engedélyt.

A CSKP és a Kisgazda Szövetség minden 1925-ben megtartott közös gyűlésén napirendre kerültek az igazságtalan földreformmal és az adófizetéssel kapcsolatos problémák. Így például 1925. május 17-én Gejza Weis, a podbrezovai vasgyár kommunista funkcionáriusa a Horná Lehota-i (Felső Lehota) közgyűlésen 200 jelenlevő előtt kijelentette, hogy: „A földreform nem úgy valósul meg, ahogy kellene, mert földet csak az kap, akinek pénze van. A szegényembernek továbbra is úgy kell gürcölni, mint ezelőtt. Mi úgy képzeltük el a nagybirtokok felparcellázását, hogy minden szegényparaszt és rokkant legalább egy kis darab földhöz jut. Ez azonban nem így történt, ezek nem kaptak semmit, csak azok kaptak, akiknek volt is.”²¹ A kommunista párt 1925. június 1-i Donovalyn szervezett gyűlésének rendőrségi jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a ružomberoki Stefan Bazala újra hangsúlyozta: „A föld ismét csak a kapitalisták kezébe kerül. Azt ajánlom, hogy a földreformot úgy kell megvalósítani, mint Szovjet-Oroszországban.”²²

A szovjet példáról beszélt — ebben az összefüggésben — Peter Kusnier 1925. június 21-én a Banská Bystrica-i pártgyűlésen. Hasonló hozzászólások hangzottak el a CSKP többi járási gyűlésein is.²³

A munkás-paraszt szövetség harcban született. A CSKP egyre közelebb jutott a parasztsághoz. Ezt mutatták az 1925 őszen tartott választások is. Ebben az időben ült össze a III. pártkongresszus, ez a pártkongresszus nem foglalkozott olyan komolyan az agrárkérdéssel, de azért figyelemmel kísérte a parasztok problémáit.

A CSKP és a Kisgazdák egyesülete a választások idején nagy figyelmet szentelt a vidéki fejleményeknek. Közgyűléseket szerveztek, melyen felhívták a

kisgazdák figyelmét arra, hogy az agrárkérdést a II. pártkongresszus határozatai alapján kell megoldani.

A parlamenti választáson (1925. nov. 15.) a CSKP Szlovákiában a 3. helyre került, a néppárt és az agrárpárt mögé. Ez az adott helyzetben nagy politikai sikert jelentett, több szavazatot kapott, mint a szociáldemokrata párt.

A választási eredmények persze nem tükrözik teljesen a párt helyzetét a lakosság körében. Mindenesetre még a többség a burzsoá pártokra szavazott. A CSKP-nak ezért még fokozottabban figyelmet kellett fordítania a vidékre és át kellett szerveznie a pártot. Ezt a célt tűzte ki a CSKP szlovákiai országos értekezlete Zilinán (Zsolna) 1926. július 25-én.

A zsolnai értekezlet aprólékosan megvitatta Szlovákia belső problémáit és foglalkozott a dolgozók gazdasági és szociális problémáival. A kiáltvány, melyet záródokumentumként adtak ki, ismét hangsúlyozta: „Földet követelünk a kisparasztoknak és nincsteleneknek, onnan kell ezt elvenni, ahol van, a gróftól és a nagybirtokosoktól, az egyháztól, mégpedig kártérítés nélkül, mint Oroszországban.” Felhívta a parasztokat, hogy közös arcvonalban a munkásokkal és kisiparosokkal harcoljanak jogaikért.

Ez az értekezlet megmutatta, hogy a párt tudatában volt az agrárkérdés fontosságának, annak ellenére, hogy néhány részletkérdésben nem volt világos az álláspontja. Így például ahelyett, hogy elvetette volna ezt a földreformot, követeli „a földreform felülvizsgálatát”. Hasonlóan követeli a földreform értelmében lefoglalandó föld szövetkezeti tulajdonba vételét.²⁴ Ezek a hibák a jobboldali opportunisták gyökereinek növekedéséből eredtek és belső pártválságot idéztek elő.

A húszas évek közepén, amikor a gazdasági válságot felvirágzás váltotta fel, Szlovákiában a helyzet a cseh kapitalisták kolonizáló politikája miatt továbbra is nehéz maradt. Több üzemet felszámoltak, nem csökkent a munkanélküliség, emelkedett a kivándorlók száma. A szlovák falvakban egyre gyakoribbak lettek az egzekúciók, a 20-as években 150⁰₀-kal emelkedett a számuk. E nehéz gazdasági és szociális helyzethez a földreform is hozzájárult, mert lassú volt és nem osztotta el egyenletesen a földet. Közép-Szlovákia búzatermelő járásaiban (Rimavská Sobota, Lucenec, Modry Kamen, Krupina, Sahy) ez 1927 májusában így mutatkozott:

4. sz. táblázat

Birtok nagyság (ha)	Birtokok száma	Termőföld (ha)	Ebből szántóföld	Nagybirtok		Egy gazdaságra eső szántóföld
				%	ha	
0— 2	10 212	8 629	6 655	32,5	3,2	0,60
2— 5	7 367	23 255	17 066	23,6	8,6	3,16
5— 10	6 469	42 916	30 764	20,7	15,9	6,63
10— 20	4 556	56 270	38 392	14,6	20,9	12,35
20— 30	1 206	24 443	15 380	3,9	9,1	20,27
30—100	958	35 341	16 463	3,1	13,1	38,55
100—500 és több	493	78 841	29 495	1,6	29,2	231,42
Összesen:	31 261	269 695	154 315	100,0	100,0	8,63

A táblázatból kitűnik, hogy a gazdaságok több mint felének csak kevés földje volt (5 hektárig) és így nem tudta eltartani a tulajdonosát. A vidéki bur-

zsoázia, a gazdagparasztok és a nagybirtokosok (több mint 30 ha földdel) a földtulajdonosok 5⁰/₀-át alkották, de a termőföld 42,3⁰/₀ volt a kezükön.²⁵ Ez a kép is mutatja, hogy a földreform az agrárburzsoá köröknek kedvezett.

A kedvezőtlen földreformmal előidézett elégedetlenség még jobban közelebb hozta a parasztságot és a földmunkásokat. Jelentős segítséget nyújtott ebben a kommunista sajtó, főként a Pravda (Az igazság) és a kiscgazda melléklet a Kosák (Sarló). Az újságok rámutattak a kormány és az ún. koalíció néppellenes politikájára.²⁷

A párttagok és a vezetőség tevékeny és áldozatkész munkájának meg lett a gyümölcse. Közép-Szlovákiában is megnőtt a párt befolyása a kisparasztok és földmunkások körében. Klement Gottwald, aki figyelemmel kísérte a vidéki pártmunkát is, 1927-ben értékelte azt a tényt, hogy a nemzetiségileg is elnyomott országrészben szintén nőtt a párt hatása. A kommunisták által vezetett munkásság harcában már nemcsak a munkások harcoltak, hanem a földmunkások és kisparasztok, politikai illetőség figyelembe vétele nélkül.²⁸

Felelősségteljes munkára vallanak a kommunisták által rendezett gyűlések, melyek egységes arcvonalba tömörítették a munkásokat és parasztokat. Az első ilyen gyűlés 1927. január 23-án Plesivecen (Pelsőc) volt. Március végéig aztán sorban következtek a konferenciák Zvolenben, Breznon, Ruzomberokon és más városokban.²⁹

Az (értekezlet) gyűlések csúcspontja az össz-szlovák konferencia volt, 1928. november 4-én, melyen megválasztották a szlovák választmányt.³⁰

Ezek a gyűlések rámutattak a legfőbb problémákra és a CSKP a parasztok és munkások együttes harcában vezető szerepet foglalt el. Ugyanakkor ezek mellett a konkrét eredmények mellett opportunisták hibák is felmerültek, például gyakorlatilag nem következett be az egyesülés és a munkás-paraszt választmány sem volt elég aktív. Nem volt helyes az álláspontjuk a földreform tekintetében sem. Az a követelés, hogy a földreformot csak felül kell vizsgálni, arra a hibás következtetésre vezetett, hogy a földreform, melyet a burzsoá osztály valósított meg, alapjában helyes, csak ki kell javítani a hibáit. Ezekért a tévedésekért az opportunisták vezetőség a felelős, amely a IV. pártkongresszuson került előtérbe.

A hibák kiküszöbölése az V. pártkongresszus feladata lett, mely 1929 februárjában ült össze. Itt került a CSKP élére Klement Gottwald.³¹

Az V. pártkongresszus többek között a II. kongresszus alapján a vidéki pártmunka feladatait, a nagybirtokok és egyházi birtokok kártérítés nélküli kisajátítását és ingyen felosztását tűzte ki.³² Ez a pártkongresszus komoly jelentőségével új, haladó időszakot jelentett a párt politikájában, előtérbe juttatta a munkás-paraszt szövetség lenini elvek alapján való megvalósítását. Az V. kongresszus nem dolgozta ki aprólékosan a paraszt- és agrárkérdés megoldásának feladatait, de ennek ellenére forradalmi iránymutatásának nagy jelentősége volt a vidéki pártmunkában.

A gazdasági világválság, amely 1929 végén kezdődött, kiélezte az ellentétet a parasztság és burzsoá osztály között. A válság így új körülményeket teremtett a kommunista párt munkájához Közép-Szlovákia területén is. Valódi képében mutatkozott meg a burzsoá állam, a „népi hatalom” illúziója, amit annyira hirdetett az agrárpárt és más burzsoá politikai párt, szertefoszlott. A mindennapi problémák megmutatták, hogy amíg az agrár-burzsoá osztály hatalmi és vagyoni ereje növekedett, a kiscgazdák a létükért harcoltak.

Ezek az okok vezettek ahhoz, hogy a választások előtt újra felmerült a probléma, kivel tart a falu. A párt V. kongresszusán választott új vezetőség Gottwalddal az élén megmutatta a helyes utat.

A közép-szlovákiai kommunisták amellett, hogy segítették a válság nehézségeinek könnyítését, és a párt megtisztítását, sokat dolgoztak a parasztság között is. Ők vezették a munkanélküliek harcát és ezt összekapcsolták a kiscgazdák harcával, akiket az árverések fenyegettek. Már 1930-ban közös gyűléseket szerveztek például Zvolenben 400 jelenlévővel (1930. július 17.). Majd augusztusban Liptovsky Mikuláson és így tovább.³³ Nagy jelentősége volt az 1930. november 1–2-án rendezett zilinai értekezletnek, melyet a szlovákiai komité hívott össze. Itt Szlovákia 23 delegátusa találkozott több párt képviselőjével. Végrehajtó bizottságot választottak és 5 küldöttet neveztek ki az országos kongresszusra és kettőt a dolgozó parasztok európai kongresszusára Berlinbe. A zilinai értekezleten kiadott „kiáltvány a kis- és középparasztokhoz” az adók csökkentését, az adósságok eltörlését és az árverések leállítását, valamint az új földreformot követelte. Felhívta a parasztokat, hogy szovjet mintára szervezeteket alapítsanak és hogy a Szovjetunióban az állam kisajátította a földet és átadta azoknak, akik megművelik. A kommunisták vezetésével ezek a szervezetek elősegítették az összeköttetést a munkások és parasztok között.

Az osztályharc marxista módszertanát a VI. pártkongresszus dolgozta ki, mely 1931 márciusában ült össze és elemezte a politikai helyzetet a csehszlovák falvakban, és megmutatta a helyes utat, melyen közelebb kell jutni a parasztokhoz. Rámutatott a részletes követelmények kidolgozásának fontosságára és arra, hogy ezeket a követelményeket érthetően kell megfogalmazni. Hangsúlyozta, hogy a párttagok ezekkel a követelményekkel rugalmasan dolgozzanak és hozzájáruljanak az összhangba a helyi viszonyokkal. Ez a pártkongresszus lehetővé tette a lenini elvek gyakorlati megvalósítását a szlovák falvakban.³⁵

Közép-Szlovákiában egyre nehezebb lett a gazdasági helyzet. Ebben az időben, kihasználva a gazdasági válság által létrejött feltételeket, a párt kiszélesítette szervezeteit a parasztság körében. A 30-as évek elején több kommunista falusi bíró lett, például a Banská Bystrica-i járásban Horná Lehótán, Kostiviarskán, Mostenicán, Sásován, Skubinban.³⁶

A VI. pártkongresszust követő időben a párt gyakran irányította a vidéki pártszervezetek munkáját körlevelekkel, például 1931. augusztus 5-én aláírásgyűjtésre hívta fel a parasztságot az árverések megszüntetéséért, és felhívta a szervezetek figyelmét az éhségmenetek megszervezésére, melyek a járási hivatalok előtt tüntettek.³⁷ A Pravda is felhívta a munkások figyelmét, hogy segítsék a parasztság harcát.³⁸ Ezzel a problémával foglalkozott több pártbizottság Közép-Szlovákiában, például 1932 novemberében Zilinán.³⁹ 1931 ősztől gyakoriak lettek a közgyűlések, tüntetések, éhségmenetek, főképp a feledi járásban. Ez időszak osztályharc megnyilvánulása 1932. február 10-én a Nemzetközi Munkanélküliek Napján érték el tetőpontjukat.⁴⁰

Az éhségmenetek és tüntetések folytatódtak Közép-Szlovákia területén az 1932–33. években is, Povazská Bystrica (Vágbeszterce) környékén, Turócbán, Felső Nyitrán, Gömörben, Liptó megyében, a besztercei járásban és másutt.⁴¹

A vidéki szegénység mozgalmában figyelmet érdemel a Felső-Garamvidék, ahol különösen erős volt a szegényparasztság és a vasgyári munkások kapcsolata. 1931-ben a május elsejei tüntetés megmentette a hroneci gyárat a leállítástól. Együttműködéssel találkozunk a telgárti sztrájk alkalmából 1931 júliusában, itt

a csendőrök lelőtték egy munkást (J. Chlapovic). Nagyméretű volt a felsőgarami dolgozók II. kongresszusa, megtárgyalták a kommunista párt által kidolgozott törvénytervezetet, melyben az árverések megállításán kívül állami segílyt követték a felsőgarami szegénységnek. A felsőgarami III. pártkongresszus 1932. október 23-án jött össze Hronecen, s a munkanélküliek és a dolgozók különböző rétegei egységének nagy politikai demontsációjá lett.

A felsőgarami osztályharc csúcspontja 1932. november 12—16-án volt Polomkán, ahol az árverés elleni lázadás tört ki. A csendőrök brutális közbelépése két emberéletet oltott ki. A 18 éves munkás Ján Piliar Bacuchról és a 32 éves munkanélküli Ján Pohorelez Polomkáról 5 gyermeket hagyott árván.⁴³

A polomkai vérengzés, ahol a csendőrség az éhező nép közé lőtt, nagy tiltakozást váltott ki nemcsak az országban, de külföldön is. Az országgyűlésen a kommunista képviselők hevesen tiltakoztak. Így a burzsoá állam kénytelen volt megszüntetni az árveréseket. Ez a győzelem még közelebb hozta a munkás-osztályt és a parasztságot.

A fasiszmus fellépése Németországban 1933-ban, komoly veszélyt jelentett a csehszlovák demokratikus erők számára is. Ebben a történelmi korszakban a munkás-paraszt szövetség jelentette azt az erőt, melyre a CSKP az egységes antifasiszta népfront alapját helyezte a köztársaság megvédésére irányuló harcában. Nagy jelentősége volt a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusának 1935 nyarán és a VII. csehszlovák pártkongresszusnak, mely az Internacionálé által meghatározott taktikát a hazai viszonyokra adaptálta.

A német fasiszta szomszédság tevékenységre biztatta Hlinka néppártját. Ez a párt a cseh burzsoázia koloniális politikájából eredő hangulatot szeparatista törekvésre igyekezett felhasználni, ez természetesen nem felelt meg a dolgozók érdekeinek. A Gottwald vezette CSKP megértette, hogy ebből a törekvésekből nagy, halálos veszedelem alakul ki. Ismerte Szlovákia szociális, politikai és nemzetiségi problémáit. A jól ismert marxista—leninista nemzetiségi programból kiindulva új programot dolgozott ki az úgynevezett „Szlovákia gazdasági, politikai és kulturális felemelésének tervezetét”, melyet 1937. május 16—17-én a Banská Bystrica-i pártgyűlésen fogadtak el. Külön szerepelt ebben a tervezetben az agrárprobléma megoldása, mint az új földreform, mely szerint minden 50 hektáron felüli birtok kisajátítás alá esne, továbbá szól a parasztok adósságának eltörléséről és a szegényparasztnak állami segítyezéséről.⁴⁴ Ennek a tervezetnek a végrehajtásához szükség volt az összes demokratikus erőre. A burzsoá pártok, az állam és a szociáldemokrata párt mindent elkövetett az egységes népfront kialakításának megakadályozására. Ez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a Csehszlovák Köztársaság 1938—39-ben Hitler kezébe került. Ezek után a CSKP kénytelen volt illegálásba vonulni.

A fasiszmus elleni harc egy időre háttérbe helyezte az agrárkérdést. Ugyanez már 1944 nyarán újra a CSKP napirendjére került. A Szlovák Nemzeti Felkelés idején a felszabadult részeken ismét előtérbe került ez a probléma. A Szlovák Nemzeti Tanács megbízott hivatala 1945. február 27-én törvénybe iktatta a vagyoneklobzást (konfiskációt) és a föld felosztását. A vagyoneklobzás azokat az állampolgárokat érintette, akik a fasiszta rendszert támogatták.

Ez volt a háború utáni földreform kezdete Szlovákiában. Ekkor a földreform a kommunista párt ez irányú programjának csak egy részét foglalta magába. A kérdéssel foglalkozott a párt kosicei (Kassa) konferenciája 1945. február 27-től

március 1-ig. Ez a követelés a Kassai Kormányprogramba is bekerült, amit 1945. április 5-én adtak ki.

A földreform politikai programjának kifejlesztésével a felszabadulás utáni időkben tovább foglalkozott a párt, amikor a nemzeti-demokratikus forradalom szocialista forradalommá fejlődött. A kommunista párt továbbra is harcolt a parasztság követeléseiért. Így például 1946-ban az ún. 6. paraszt-törvény elfogadására törekedett, ez a törvény az agrár-burzsoázia hatalmát ásta alá. Szintén harcolt a párt a „hradeci program” teljesítéséért, ami a nagybirtokok megsemmisítésére irányult. Mindezek a harcok jelentős szerepet játszottak a dolgozó nép 1948 februárjában bekövetkezett győzelmében.

FORRÁS ÉS IRODALOM

1. Voženilek, J.: O rozdeleni velkostatku k účelom vnitřní kolonizace v ČSR, Praha 1919, s. 9—11.
2. Tamtiež
3. „Protokol XII. řádného sjezdu Československé sociálnědemokratické strany dělnické konaného ve dnech 27., 28., 29. a 30. prosince 1918 v Repres. domě v Praze.” 183—211.
4. Lenin, V. I.: Pôvodný náčrt téz k agrárnej otázke pre II. zjazd KI, Spisy zv. 31, Bratislava 1954, 131—142.
5. Plevza, V., Veber, L., Cambel, S.: KSC a roľnícka otázka na Slovensku, Bratislava 1962.
6. Pravda chudoby 10.2.1922.
7. Hlas ľudu 10.12.1921.
8. Štátny obľostný archiv (ŠOBA) Bytca, PŽ VI. és 1423/1923 prez.
9. ŠOBA Bytča, PŽ 1002 VI. a 2295/1923 prez.
10. Tamtiež
11. Tamtiež
12. ŠOBA Šala, OŰ Galanta, 229/1925 prez.
13. „Protokol II. řádného sjezdu KSC”, Praha 1924, 90.
14. Tamtiež
15. ŠOBA Banská Bystrica, ŽZ 5070/1924 prez.
16. ŠOBA Bytca, PŽ VI. a 2872/1924 prez.
17. Pravda chudoby 17, 9. 1924.
18. Pravda chudoby 24, 9. 1924 és 28. 9. 1924.
19. Pravda chudoby 14. 12. 1924, 25. 1. 1925; Hlas ľudu 17. 1. 1925.
20. ŠOBA Sal’a, OŰ G, 410/1925 prez.
21. ŠOBA Banská Bystrica, ŽP I., III. b 4230/1925 prez.
22. ŠOBA Bytca ŽPdt VI. a 84/1926 prez.
23. ŠOBA Banská Bystrica ŽP III. b. 5291/1925. prez.
24. ŠOBA Bytča PŽ VI. a 399/1926 prez.
25. „Manifestu” ŠOBA Bytča, EŽU R VI. a 260/1928 prez.
26. „30 rokov rozvoja poľnohospodárstva na strednom Slovensku”, OOSŠŰ Banská Bystrica, 1970, 36.
27. Příkladu Pravda chudoby 1. 2. 1925, 8. 7. 1925, 12. Z. 1925, 9. 9. 1925 és Hlas ľudu 1. 2. 1925 és így tovább.
28. Gottwald, K.: Spisy zv. I., Bratislava 1951, 24—29.
29. Plevza, V.: Travné hodnoty I., Bratislava 1976, 164.
30. Pravda 8. 11. 1928
31. Pravda 16. 2. 1928
32. „Protokol V. zjazdu KSC”
33. Rudé právo 30. 7. 1930.
34. Pravda 9. 11. 1930
35. Pozri Protokol VI. zjazdu KSC

36. „Iskry a plamene — príspevok k dejinám robotnickeho hnutia v okrese Banská Bystrica”, Stredoslovenské vydavateľstvo, Banská Bystrica, 1962, 51.
37. ŠOBA Nitra OČÚN 237/X/1931 dôv.
38. Pravda 16. 8. 1931 a 11. 10. 1931.
39. Archiv Ústavu marxizmu—leninizmu UV KSS Bratislava, Fond KSČ—15.
40. Plevza, V.: Revolučné hnutie zemerobotníkov I., Bratislava 1960, 99—122.
41. „50 rokov práce a bojov”, Stredoslovenské vydavateľstvo, Banská Bystrica, 1971, 50—152.
42. Plevza, V.: Trvalé hodnoty I., 252.
43. Tamtiež
44. Iskry a plamene, 58—60.